

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่ในระดับที่น่าพอใจ รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้สิ่งสมปัญหาและมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายประการด้วยกัน อันได้แก่ ปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบท ปัญหาการกระจายรายได้หรือความแตกต่างระหว่างรายได้ของประชาชนในเมืองและชนบท ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความเสื่อมทางศีลธรรมจรรยาของบุคคลบางกลุ่ม และปัญหาความล้าหลังและความอ่อนแอของภาคเกษตรกรรม เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2533 : 11 - 18) สำหรับปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบทนั้น นับว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญมาก และมีผลต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้ก็เพราะว่าประชาชนในชนบทเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ตั้งแต่แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จนกระทั่งในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ปัญหาดังกล่าวก็มิได้หมดสิ้นไป และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นจนเป็นที่กล่าวถึงกันมากทั้งในวงวิชาการและนักพัฒนาทั้งหลาย (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2525 : 12 - 18 ; 2532 : 63 ; ธิดาลักษณ์ จันทร์ดี. 2533 : 18 - 19) ทั้งนี้ข้อมูลที่ยืนยันในเรื่องดังกล่าวก็คือ รายงานของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และรายงานการวิจัยของสถาบัน

วิจัยแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กล่าวคือ ในด้านความยากจนนั้นเมื่อพิจารณา คำนวณความยากจนในปี พ.ศ.2519 พ.ศ.2524 และ พ.ศ.2529 เส้นความยากจน ของประชาชนในเมืองอยู่ที่รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เป็น 2,961 , 5,162 และ 5,849 บาท ตามลำดับ พบว่า มีประชาชนในเมืองทั่วประเทศยากจนในปีดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 14.40, 8.75 และ 7.08 ตามลำดับ ส่วนประชาชนในชนบทนั้น ในปีดังกล่าว เส้นความยากจนอยู่ที่รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็น 1,989 , 3,318 และ 3,666บาท ตามลำดับ พบว่า มีประชาชนในชนบททั่วประเทศยากจน คิด เป็นร้อยละ 32.61 , 23.32 และ 29.95 ตามลำดับ (คณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2532 : 66) นอกจากนี้จากตัวเลขประมาณการในปี พ.ศ.2531 พบว่า ความยากจนของประชาชนในเขตเมือง จะมีร้อยละ 4.8 ส่วน ประชาชนในชนบทจะมีประมาณร้อยละ30.6 (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. 2533 : ปกหลัง) สำหรับในส่วนของการกระจายรายได้นั้น จาก รายงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2532:14-15) พบว่าในปี พ.ศ.2518/19 และ พ.ศ.2528/29 ประชาชนในเมืองมีรายได้เฉลี่ย ต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้นจาก 7,972 บาท เป็น 20,892 บาท ส่วนประชาชนในชนบท ในปีดังกล่าว มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็น 2,938 บาท และ 5,629บาท ตาม ลำดับ จะเห็นว่าประชาชนในเมืองมีรายได้สูงกว่าประชาชนในชนบทมาก โดยหาก เปรียบเทียบสัดส่วนแล้วประชาชนในเมืองมีรายได้มากเป็น 2.7 เท่าของประชาชน ในชนบท ในปี พ.ศ. 2518/19 และเพิ่มเป็น 3.7 เท่า ในปี พ.ศ. 2528/29 และในทำนองเดียวกัน จากรายงานของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ(2532 : 64 - 66) พบว่า, การกระจายรายได้ของประชาชนใน ภาคต่าง ๆ ยังเหลื่อมล้ำกันอยู่มาก ดังเช่นในปี พ.ศ.2524 ประชาชนภาคต่าง ๆ คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลาง และกรุงเทพฯและปริมณฑล มีรายได้

เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็น 10,090, 13,377, 6,590, 18,546 และ 46,891 บาท ตามลำดับ สำหรับในปี พ.ศ. 2529 ประชาชนในภาคดังกล่าว มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็น 13,112 , 15,542 , 8,321 , 23,015 และ 59,885 บาทตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีสูงสุดและมากกว่าทุก ๆ ภาค โดยเฉพาะเมื่อเทียบสัดส่วนแล้ว คิด เป็น 7 เท่าของประชาชนในภาคอีสาน

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของปัญหาความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบทโดยถือเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งรัฐจะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ดังนั้นในปัจจุบันรัฐจึงปรับทิศทางการพัฒนาชนบทใหม่ กล่าวคือ นอกจากการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทแล้วรัฐยังได้เน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนในชนบทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การมุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดการกระจายรายได้ ลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพของเกษตรกรทั้งในด้านการตลาดและด้านราคา โดยพยายามให้มีการกระจายการผลิตในระดับไร่นา สร้างงานที่ถาวรให้เกิดขึ้นในชนบทโดยการให้มีการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ชนบทให้มากขึ้น พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลกับการใช้ประโยชน์เพื่อการทำมาหากินของประชาชนในชนบท อีกทั้งดำเนินการประสานงานในการพัฒนาร่วมกับภาคเอกชนอีกทางหนึ่งด้วย การดำเนินการดังกล่าวได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2534 และได้จัดทำแนวทางการพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ ในส่วนของจุดมุ่งหมายนั้นมุ่งขจัดปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทให้มีการกินดีอยู่ดีโดยยกระดับความสามารถของประชาชนในชนบทในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การมีอำนาจต่อรองใน

ทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะ
 ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทใกล้เคียงกับประชาชนในเมือง สำหรับ
 ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่สำคัญมี 5 ประการคือ ประการแรก ให้มีการกำหนด
 กลุ่มบุคคลเป้าหมายในการพัฒนา ประการที่สอง ส่งเสริมการเพิ่มและการกระจาย
 รายได้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด การมีงานทำ เพื่อ
 สร้างความมั่นคงในรายได้ของประชาชนในชนบทในระยะยาว รวมทั้งเป็นแหล่ง
 การจ้างงาน ประการที่สาม ให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
 ทักษะการรวมชาติและสิ่งแวดล้อมในชนบท โดยมุ่งให้เกิดความสมดุลและการใช้
 ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สี่ พัฒนาคุณภาพชีวิตของ
 ประชาชนในชนบทให้สูงขึ้นโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและ
 ชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และให้ประชาชนในชนบทได้รับบริการขั้นพื้นฐานที่
 จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพกันอย่างทั่วถึง และประการที่ห้า
 ปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับแนวทางและกลยุทธในการ
 พัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาชนบทในเชิงเศรษฐกิจ
 มากขึ้น (พรพิมล วรสิลก. 2533 : 53 - 55)

จากประเด็นปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชน
 ในชนบทตลอดจนแนวทางพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของภาครัฐ จะเห็นได้ว่า
 ประเด็นการพัฒนาในเรื่องของการเพิ่มศักยภาพของประชาชนในชนบท ในด้านการ
 ผลิตและการตลาด เป็นแนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับรายได้ของ
 ประชาชนให้สูงขึ้น โดยในขณะเดียวกันประชาชนในชนบทเองก็จะต้องปรับทิศทาง
 การประกอบอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ให้สอดคล้องกับ
 แนวทางใหม่ คือ การผลิตเพื่อการค้าในรูปของอุตสาหกรรมและการบริการที่อาศัย
 การเกษตรเป็นพื้นฐานสำคัญ รวมทั้งพัฒนาอาชีพเสริมอื่น ๆ โดยเฉพาะการขยาย

การผลิตอุตสาหกรรมในครอบครัวหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนให้เป็นการผลิตเพื่อการค้า ในรูปแบบของอุตสาหกรรมเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่าโอกาสที่จะขยายการผลิตด้านเกษตรนั้น มีแนวโน้มในการลงทุนสูงขึ้น แต่ผลตอบแทนโดยเฉพาะในเรื่องราคา มีแนวโน้มลดลงมาก จะเป็นผลให้เกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชนบทที่ยังจะยากจนลง การส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งประชาชนในชนบทเคยทำเป็นอาชีพเสริม จึงมีโอกาที่จะขยายตัวได้มากขึ้น รวมทั้งจะสามารถทำได้ไม่ยากนักเพราะประชาชนมีพื้นฐานอยู่บ้างแล้ว ซึ่งการพัฒนาบนพื้นฐานดังกล่าวนี้ จะสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่ว่า "การพัฒนาชนบทนั้นจะต้องคำนึงถึงศักยภาพเดิมของชาวชนบททั้งด้านวัฒนธรรมและสิ่งอื่น ๆ แล้วเริ่มดำเนินงานพัฒนาต่อจากที่ประชาชนมีอยู่แล้ว" (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2532 : 48 - 52 ; อ้างอิงมาจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2531) สำหรับอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวที่ประชาชนในชนบททำอยู่มีหลายประการด้วยกัน ดังเช่น การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องจักสาน การตีเหล็ก การทำเครื่องเงิน เครื่องถม เครื่องทอง ลงหิน การเจียรในพลอย ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งการทำอุตสาหกรรมในครอบครัวดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ การประกอบอาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัตถุดิบในท้องถิ่น ทั้งนี้โดยใช้กรรมวิธีการผลิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งความสวยงาม มีประโยชน์ในการใช้สอย และมีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากผลิตในปริมาณมากขึ้น ก็จะทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสามารถนำไปจำหน่าย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย (ศรีอุทัย เมาระพงษ์, 2531 : 59)

อนึ่ง ในบรรดาอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวที่กล่าวถึงนี้ การทอผ้าโดยเฉพาะผ้าพื้นเมือง นับว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญมาก กล่าวคือ เป็นทั้งอาชีพ และ

เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามที่ควรหวงแหนและอนุรักษ์ การทอผ้าพื้นเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าลายซิด ผ้ายก ผ้าเชิงจก ผ้าทอลายน้ำไหล และผ้าขมุก เป็นต้น ซึ่งการทอผ้าพื้นเมืองเหล่านี้มีอยู่ในแทบทุกภาคของประเทศ แต่ส่วนใหญ่แล้วอยู่ในภาคอีสานและภาคเหนือ โดยในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม ส่วนในภาคกลาง และภาคใต้ก็ยังอยู่ในขั้นที่เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2531 : 45) สำหรับผ้าพื้นเมืองโดยเฉพาะผ้าไหมมัดหมี่นั้น ในปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมสูงสุด ทั้งในเมืองไทยและต่างประเทศ จนทำให้การผลิตหรือการทอไม่เพียงพอับความต้องการ โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศมีความต้องการสูงมาก อันได้แก่ ตลาดในประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ และแคนาดา (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. 2533 : 1) การที่ผ้าไหมมัดหมี่ได้รับความนิยมมากดังกล่าวแล้วนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่ทรงเล็งเห็นการณ์ไกลขององค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงวิริยะ อุตสาหะในการที่จะช่วยเหลือประชาชนในชนบทยากจนให้มีรายได้มากขึ้น โดยทรงส่งเสริมให้มีการทอผ้าไหมมัดหมี่มากขึ้น รวมทั้งทรงให้มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่งปัจจุบันเรียกชื่อว่า "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ" เป็นหน่วยประสานการดำเนินการส่งเสริมทั้งในด้านการให้ทุนการผลิต การหาตลาด การฝึกอบรม ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดงานแสดงสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ทั้งในเมืองไทย และต่างประเทศ เป็นต้น (มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในพระบรมราชินูปถัมภ์. ม.ป.ป. : 17 - 19) จนทำให้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมากขึ้นดังกล่าวแล้วด้วยเหตุนี้เอง การทอผ้าไหมมัดหมี่จึงมีช่องทางที่สดใสในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชน

ในชนบทผลิตมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ รวมทั้งจะเป็นการส่งเสริมพัฒนา และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามของไทยไปสู่นานาชาติด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผ้าไหมมัดหมี่จะได้รับความนิยมมากจนไม่เพียงพอกับความต้องการก็ตาม การทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบทก็ยังประสบปัญหาอยู่หลายประการซึ่งปัญหาหลักที่สำคัญมีดังนี้ (เริงฤทธิ วัฒนศึกษา. 2533. 62-81 ; ปราณี โอภาสานนท์และคนอื่น ๆ. 2533 : 7-9 ; ศรีอุทัย เมาระพงษ์. 2531 : 62 ; กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2531 : 45-48 ; บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2530 : 212 ; อุบลศรี อรรถพันธ์. 2529 : 80 - 82)

1. ขาดแคลนผู้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพ และสำหรับที่มีอยู่แล้วส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุมากและนับวันจะหายากมากขึ้นซึ่งในสภาวะเช่นนี้ทำให้การทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพมีอยู่ในวงจำกัด

2. การทอผ้าไหมมัดหมี่ยังขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้คุณภาพไม่ได้มาตรฐานที่ตรงกับความต้องการของตลาดทั้งในด้านขนาด สี สัน รูปแบบและลวดลายต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านสีสันนั้นยังมีการทอที่สีจืดจางเกินไป การย้อมสียังไม่ได้มาตรฐาน คือ สีตก ทำให้ขายได้ในราคาที่ถูกลง เป็นต้น

3. วิชาการทอผ้าไหมมัดหมี่ยังอยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ไม่ได้มีการรวบรวมไว้สำหรับถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลัง กล่าวคือ วิชาการทอผ้าไหมมัดหมี่จะมีอยู่กับตัวช่างทอผ้าไหมเท่านั้น ไม่ได้มีการรวบรวมเป็นเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้มีผู้รู้ในเรื่องดังกล่าวน้อย และผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่สนใจหรือเป็นผู้ที่อยู่ในวงเครือญาติเท่านั้น

4. การทอผ้าไหมมัดหมี่ยังขาดแคลนวัตถุดิบในการทออยู่มาก โดยเฉพาะเส้นไหมที่ผลิตในประเทศไม่เพียงพอกับความต้องการที่จะใช้ต้องสั่งซื้อจากประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่เป็นเหตุให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

5. ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ยังขาดแคลนเงินทุนที่จะใช้ดำเนินการอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยากจน ส่วนผู้ที่ทำอยู่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสาวไหมเอง แล้วเอาเส้นไหมมาทอ ซึ่งต้องใช้เวลานาน หากมีเงินทุนสนับสนุนก็จะทำให้การผลิตหรือการทอผ้าไหมมัดหมี่ได้รวดเร็วและมีปริมาณมากขึ้น

6. ผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องการจักสาน และการตลาดเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ จึงทำให้เสียเปรียบพ่อค้าคนกลางเป็นอย่างมาก

7. ประชาชนผู้ทอผ้าไหมมัดหมี่และประชาชนรุ่นใหม่ในชนบทรู้สึกเบื่อหน่ายและไม่ค่อยให้ความสนใจในการทอผ้าไหมมัดหมี่เท่าที่ควร เนื่องจากการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะต้องใช้ความประณีตบรรจง และใช้เวลามาก รวมทั้งเห็นว่าการสวมใส่ผ้าไหมมัดหมี่เป็นเรื่องที่ไม่ทันสมัยหรือเป็นเรื่องธรรมดา เพราะความเคยชิน จึงหันไปประกอบอาชีพอื่น ดังเห็นในช่วงว่างจากการทำนา ก็จะอพยพเข้ามาทำงานในเมือง โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในชนบทหันมาประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มากขึ้นจากการเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่นั้น จึงควรที่จะได้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ เพื่อพัฒนาประชาชนดังกล่าวให้มีความรู้ มีทักษะ มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าของการสืบทอดมรดกทางด้านวัฒนธรรมอันดีงาม และช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ คือปัญหาความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ อีกทั้งทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ โดยการฝึกอบรมดังกล่าวจะต้องจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการฝึกอบรม เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนเครื่องชี้นำที่จะทำให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่นั้น เป็นเรื่องสำคัญมาก เนื่องจากในภาวะ

ปัจจุบันและอนาคต ทิศทางการพัฒนาประเทศมีแนวโน้มที่จะเป็นประเทศอุตสาหกรรม และการบริการมากขึ้น การผลิตหรือการประกอบอาชีพเสริมภาคเกษตรกรรมที่มุ่งให้เป็นอุตสาหกรรมอย่าง เช่น อาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ดังกล่าวนั้น ประชาชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการผลิตหรือการทอด้วย เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากลเพื่อที่จะส่งออกไปแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ส่วนในเรื่องหลักสูตรการฝึกอบรมก็เช่นเดียวกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องการทอผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อใช้เป็นหลักในการฝึกอบรมและการถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลัง ประกอบกับในอดีตและปัจจุบันยังไม่มีหลักสูตรที่จะใช้เป็นหลักและแนวทางการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้วิชาการด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า และจะนำไปสู่การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้โดยหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวนี้จะต้องเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และทันสมัย กล่าวคือ เป็นกรอบทิศทางในการฝึกอบรมที่จะช่วยให้ผลผลิต อันได้แก่ ประชาชนในชนบทมีสมรรถภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพ รวมทั้งหลักสูตรดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาฝีมือแรงงานในเรื่องการฝึกอาชีพต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความ เป็นจริงในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตกล่าวคือ หลักสูตรจะต้องพัฒนากำลังคนไปสู่เป้าหมายที่สอดคล้องกับกลุ่มบุคคล 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายประกอบการซึ่งต้องการคนที่มีความรู้ ทักษะ และความสามารถพร้อมที่จะทำงานได้ทันที ฝ่ายผู้เรียนต้องเรียนรู้ในเรื่องที่จะใช้งานได้ทันที และฝ่ายที่ให้การศึกษา คือฝ่ายฝึกอบรมก็ต้องดำเนินการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพที่สุด เป็นต้น

อนึ่ง เนื่องจากการได้มาซึ่งหลักสูตรของสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะใช้ฝึกอบรมนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่วิธีการที่ง่ายที่สุดคือหลักสูตรที่กำหนดโดยผู้สอนหรือผู้ฝึกอบรม และยากขึ้นไปจนถึงการใช้วิธีการศึกษาวิจัยโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นหลักสูตร ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้อย่างกว้างขวางแล้ว ก็ปรากฏว่ายังมีหลักสูตรที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว ได้ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และแม้ว่าบางหลักสูตรจะตอบสนองความต้องการได้แต่ก็ยังพบว่ามีสิ่งบกพร่อง หรือส่วนที่เกินเหลืออยู่ในหลักสูตรนั้น เป็นต้นว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการนำไปใช้งาน หรือได้เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นน้อยเกินไปจนไม่สามารถทำงานในสถานประกอบการได้ บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีใหม่ซึ่งไม่ได้บรรจุไว้ในหลักสูตร เวลาไปทำงานในสถานประกอบการจึงต้องเสียเวลาในการเรียนรู้งานในสถานประกอบการอีกเป็นเวลานาน(สุภัท ฤทธ. 2533 : 23 - 24) จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงมีทางเลือกใหม่สำหรับการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรที่สามารถตอบสนองตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริงคือ หลักสูตรจะต้องถูกกำหนดโดยคนที่ทำงานอยู่จริง และต้องเป็นคนที่เชี่ยวชาญอยู่ในขณะนั้นด้วย ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ จะเริ่มต้นจากการวิเคราะห์อาชีพโดยผู้ปฏิบัติงานที่เชี่ยวชาญผลการวิเคราะห์นั้นจะถูกนำมาสร้างเป็นผังงานที่จะต้องปฏิบัติ หลังจากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์นั้นไปสร้างหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนต่อไป วิธีการวิเคราะห์อาชีพเพื่อพัฒนาหลักสูตรเช่นนี้ มีชื่อเฉพาะว่า ดาคุม (DACUM) ซึ่งย่อมาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Developing A Curriculum" วิธีการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากนักการศึกษาด้านอาชีวศึกษาในประเทศแคนาดา ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการใหม่ที่ใช้ในการวิเคราะห์อาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และใช้งบประมาณน้อยรวมทั้งสามารถนำไป

ใช้ในการวิเคราะห์อาชีพได้ทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ระดับผู้บริหารลงมาถึงช่างเทคนิค ช่างฝีมือและกึ่งฝีมือโดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญดังนี้ (สุภัท กุขน. 2533 : 25 - 27 ; Norton. 1985 : 1 - 2 ; Mitchell. 1983 ; DACUM 1 : 5 - 7 ; Adams. 1972 : 24-25)

1. ในด้านหลักการ โดยเฉพาะการวิเคราะห์อาชีพ วิธีการดัดมยัดหลักการที่สำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ

1.1 ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเชี่ยวชาญ จะสามารถอธิบายงานที่ตนเองทำอยู่หรือให้คำจำกัดความได้ดีกว่าคนอื่น

1.2 ผู้ปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จในการทำงานอาชีพของตนเองย่อมสามารถที่จะอธิบายถึงลักษณะและเนื้อหาของภารกิจหรืองานย่อยต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ทุกภารกิจ หรืองานย่อยนั้นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความรู้ และทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานนั้นด้วย เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำงานให้ได้ผลและถูกต้องด้วย

2. ในด้านวิธีการดำเนินการ การวิเคราะห์อาชีพโดยวิธีการนี้จะเริ่มต้นจากการตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในงานอาชีพสาขาใดสาขาหนึ่งจำนวนประมาณ 8 - 12 คน เช่น คัดเลือกมาจากผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจ อุตสาหกรรม หรืออาชีพอิสระที่วิเคราะห์โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นคณะกรรมการ จะต้องเป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในขณะนั้นจริง ๆ และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในอาชีพนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ จะได้รับมอบหมายให้วิเคราะห์อาชีพและจัดทำผังอาชีพ (DACUM chart) ให้แล้วเสร็จภายใน 2-3 วัน โดยมีประธานประจำกลุ่มทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางในการทำงาน และอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เทคนิคที่ใช้ในการ

ดำเนินงานจะใช้เทคนิคการระดมสมอง (Brainstorming technique) ทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวได้นำความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของสมาชิกวางแผนผังอาชีพโดยแผนผังอาชีพดังกล่าวจะประกอบด้วยหน้าที่หลัก (Duties) ต่าง ๆ และงานย่อย (Tasks) ในแต่ละหน้าที่ และผังอาชีพดังกล่าวนี้จะชี้ให้เห็นโดยสังเขปว่า ผู้ปฏิบัติงานที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานของตนเองต้องทำอะไรบ้าง ต่อจากนั้นก็นำแผนผังอาชีพดังกล่าวไปให้ผู้ปฏิบัติงานประเภทเดียวกันกับคณะกรรมการจัดทำผังอาชีพ หรือหัวหน้างานโดยตรงของผู้ปฏิบัติงานกลุ่มนี้พิจารณา เพื่อพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสม ทั้งนี้โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ไม่ควรใช้จำนวนมากกว่าคณะกรรมการที่จัดทำผังอาชีพ เมื่อได้ผังอาชีพที่สมบูรณ์แล้ว ก็นำไปเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนต่อไป อนึ่งผังอาชีพดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร 3 ประการ คือประการแรก จะช่วยกำหนดความรู้ ความสามารถหรือทักษะที่จำเป็นต้องกำหนดไว้ในหลักสูตรที่จะพัฒนาขึ้นใหม่ ประการที่สอง ช่วยกำหนดความรู้ ความสามารถหรือทักษะที่ผู้เรียนจะได้รับที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ ประการที่สาม จะช่วยชี้หรือกำหนดว่าผังอาชีพที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีความเกี่ยวข้องกับความจำเป็นหรือความต้องการในการทำงานมากน้อยเพียงใดซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือหลักสูตรที่ล้ำสมัย

เมื่อพิจารณาแนวคิดรวมทั้งหลักการและวิธีการคัดเลือกที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหากนำมาประยุกต์ร่วมกับวิธีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรแบบเดิมที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป อันได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ปรัชญา จิตวิทยาการเรียนการสอน การวิจัยสำรวจปัญหา และความจำเป็น ตลอดจนการศึกษาแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ค

มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าวิธีการแบบเดิมนั้น แม้จะทำให้เราสามารถกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร อันได้แก่ สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการเป้าหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร และองค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตร ตลอดจนได้มีการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรทั้งโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้แล้วก็ตาม หลักสูตรก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง โดยเฉพาะในส่วนของการกำหนดสมรรถภาพที่จำเป็น การกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ การกำหนดเนื้อหาสาระต่าง ๆ ในหลักสูตร ทั้งนี้ เพราะขาดข้อมูลจากการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานจริง ทั้งที่ผู้ปฏิบัติงานจริงอาจให้ข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจหรือสัมภาษณ์แล้วก็ตามก็จะไม่ลึกซึ้งเท่ากับการได้มีส่วนร่วมจริง ดังนั้น หากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทครั้งนี้ได้ใช้วิธีดาคัม เติ เสริมสำหรับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ก็เชื่อแน่ว่าจะทำให้ได้หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวถึงประเด็นปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบทตลอดจนแนวทางการแก้ไขและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมข้างต้น สรุปได้ว่า ปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบท เป็นปัญหาที่สำคัญในระดับชาติที่ควรเร่งรีบแก้ไข โดยแนวทางหนึ่งที่จะทำได้ก็คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทประกอบอาชีพเสริม อันได้แก่อุตสาหกรรมในครอบครัวให้มากขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ซึ่งในปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มว่าจะมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมาก แต่ผลตอบแทนจะน้อยลง ผู้ที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมอย่างเดียวยากจนมากขึ้น การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวที่มีพื้นฐานและคุ้นเคยอยู่บ้างแล้วและที่กำลังเป็นที่นิยมทั้งในและต่างประเทศโดยเฉพาะอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ก็จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้น จึงสมควรที่จะส่ง

เสริมให้ประชาชนในชนบทประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มากกว่าที่เป็นอาชีพ
อุตสาหกรรมในครอบครัว แต่เนื่องจากประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังขาดความรู้
ขาดทักษะ ตลอดจนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ และไม่สามารถที่จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ให้มีทั้งปริมาณและ
คุณภาพที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งใน
อดีตและปัจจุบัน ยังไม่มีหลักสูตรที่จะใช้เป็นหลักและแนวทางสำหรับการฝึกอบรมใน
เรื่องดังกล่าวดังนั้นในขั้นตอนของการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทประกอบอาชีพ
การทอผ้าไหมมัดหมี่ให้ประสบผลสำเร็จ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา
หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพ เพื่อที่จะใช้เป็นกรอบทิศทางในการฝึกอบรมให้บรรลุเป้าหมายที่
ต้องการ ประกอบกับมีวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเสริมให้หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหม
มัดหมี่ที่จะพัฒนาขึ้นมีคุณภาพดียิ่งขึ้น ก็คือการใช้วิธีดัดแปลงเข้าช่วยในการศึกษาข้อมูล
พื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับ
ประชาชนในชนบทครั้งนี้ จึงใช้วิธีการดัดแปลงเป็นตัวกำหนดข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนา
หลักสูตรด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหม
มัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทให้เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพดี สามารถใช้เป็นแนวทาง
หลักในการฝึกอบรมให้ประชาชนในชนบทมี ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการ
ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งสามารถทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพดีด้วย

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญดังนี้

1. การวิจัยนี้มุ่งตอบสนองการแก้ปัญหาหลักของประเทศคือ ปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ของประชาชนในชนบท ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการสนองแนวพระราชกรณียกิจขององค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนในชนบท โดยทรงส่งเสริมให้ประชาชนในชนบท ทอผ้าไหมมัดหมี่มากขึ้น พระองค์ทรงให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านเงินทุนการผลิต ด้านการตลาด และการฝึกอบรม จนประชาชนดังกล่าวมีรายได้ และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามลำดับ (มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชินูปถัมภ์, ม.ป.ป. : 17-19) นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริม พัฒนา เผยแพร่ และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามในเรื่องการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้ เจริญก้าวหน้าต่อไปด้วย

2. การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทที่มีคุณภาพดีสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ อันได้แก่ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมการศึกษานอกโรงเรียน วิทยาลัยครู ตลอดจนโรงเรียนมัธยมศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชนบท ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรมประชาชนในชนบท หรือนักเรียนในท้องถิ่นชนบทให้มีความรู้ มีทักษะ มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ รวมทั้งสามารถนำเทคนิควิธีและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยในการผลิตหรือทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีคุณภาพที่ดี ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้แล้ว วิชาการด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ก็จะได้รับการรวบรวมกันเป็นหมวดหมู่ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปพัฒนาเป็นตำรา และ

การดำเนินการวิจัยมากขึ้น ทำให้วิชาการด้านนี้เจริญก้าวหน้าต่อไป

3. การวิจัยนี้จะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพสาขาอื่น ๆ ให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ มีคุณภาพดี โดยเฉพาะในแง่ของการประยุกต์วิธีดำเนินช่วยในการกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการใหม่และยังไม่มีใครรู้จักกันแพร่หลายในประเทศไทย

4. งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มุ่งตอบสนองทิศทางการพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยอมรับกันมากในปัจจุบัน กล่าวคือเป็นการพัฒนาอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงามของท้องถิ่น ที่ช่วยดำรงอยู่ในวงจำกัด ให้แพร่หลายโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบทที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และเป็นผู้ให้การศึกษากับประชาชนในท้องถิ่นเอง อันเป็นลักษณะของการพัฒนาที่เกิดจากข้างในไปสู่ข้างนอกหรือจากข้างล่างไปสู่ข้างบน (Bottom Top) ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวทางการพัฒนาแบบเดิม ซึ่งเกิดจากข้างบนไปสู่ข้างล่าง (Top Down) หรือจากภาครัฐ (ส่วนกลาง) ไปสู่ชนบท (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2532 : 9 - 11 ; เสน่ห์จามริก. 2531 : 1-11 ; 2532 : 20 - 31 ; อคิน วฬิพัฒน์. 2533 : 47 - 51 ; เอกวิทย์ ฅ กลาง และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2532 : 15 - 25 ; เสรี พงศ์พิศ. 2531 : 348 - 374)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในคำศัพท์บางคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. หลักสูตรฝึกอบรมอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท หมายถึง เอกสารหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสำหรับใช้ในการฝึกอบรมให้ประชาชนในชนบท

มีความรู้ มีทักษะในการทอผ้าไหมมัดหมี่ และมีทัศนคติที่ดีต่อการทอผ้าไหมมัดหมี่ สามารถนำเทคนิควิธี และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต หรือทอผ้าไหมมัดหมี่ให้มีปริมาณและคุณภาพที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ทั้งในและต่างประเทศ โดยหลักสูตรดังกล่าว มีส่วนประกอบที่สำคัญ 5 ส่วน คือ สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้น หน่วยการเรียนรู้ และการนำหลักสูตรไปใช้

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทหมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท อันประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร การสร้างและการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การทดลองใช้และการประเมินหลักสูตรจากข้อมูลในสถานการณ์จริง และการปรับปรุงหลังการทดลองใช้

3. หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทที่มีคุณภาพดี หมายถึง หลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 6 ขั้นตอนคือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร การสร้างและการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การทดลองใช้และการประเมินหลักสูตรจากข้อมูลในสถานการณ์จริง และการปรับปรุงหลักสูตรหลังการทดลองใช้ ทั้งนี้โดยหลักสูตรดังกล่าวจะต้องผ่านการประเมินตามเกณฑ์เฉพาะดังนี้

3.1 ในขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยจะถือว่า หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทมีคุณภาพดีในเบื้องต้น โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการฝึกอบรม

และด้านเนื้อหา จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ว่าโครงร่างหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก กล่าวคือมีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมและความสอดคล้องตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2 ในขั้นตอนของการทดลองใช้และการประเมินหลักสูตร จากข้อมูลในสถานการณ์จริง ผู้วิจัยจะถือว่า หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทมีคุณภาพดีจากเกณฑ์ 3 ประการคือ

3.2.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.2.2 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรที่มีต่อหลักสูตรในด้านต่าง ๆ และกระบวนการดำเนินการฝึกอบรม จะต้องมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นอยู่ในระดับ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2.3 ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องมีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งผลงานดังกล่าวของผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างน้อยร้อยละ 80 ของจำนวนคนทั้งหมด จะต้องได้รับการประเมินจากคณะกรรมการ 5 คน ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี คือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และมีคุณลักษณะสอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานการส่งออกผ้าไหมของกระทรวงพาณิชย์

4. ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณภาพดีหมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ต่อไปนี้

4.1 มีคุณลักษณะทางกายภาพ ได้แก่

4.1.1 มีขนาดกว้าง และยาวตามที่กำหนดให้

4.1.2 ใช้ไหมแท้ โดยมีเส้นยืนเป็นไหมหนึ่ง (ไหมน้อย) และเส้นพุ่งเป็นไหมสอง (ไหมกลาง)

4.1.3 ทอด้วยพืมหรือพื้นหูกที่มี 3 ตะกอ

4.1.4 เนื้อผ้าแน่นและเรียบ

4.1.5 ลวดลายชัดเจน

4.1.6 สีเส้นสวขงาม

4.2 มีคุณลักษณะทางเคมี ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอจะต้องสีไม่ตก

4.3 ได้รับการประเมินจากคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญผ้าไหมมัดหมี่ 5 คน ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี คือ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3.50 ขึ้นไป จากแบบประเมินที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4.4 มีคุณลักษณะสอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานการส่งออกผ้าไหมของกระทรวงพาณิชย์

5. ประชาชนในชนบท หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล หรือสุขาภิบาล

6. วิธีการดาคัม (DACUM) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์อาชีพเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านอาชีพสาขาค่าง ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการดาคัมวิเคราะห์อาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับกำหนดข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับวิธีอื่น ๆ โดยวิธีดาคัมจะใช้กำหนดสมรรถภาพที่จำเป็นในการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญคือ การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ 14 คน มาช่วยระดมสมองเพื่อวิเคราะห์อาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่ หา

สมรรถภาพหลักหรือหน้าที่หลัก และสมรรถภาพย่อยหรืองานย่อยในแต่ละสมรรถภาพหลัก ดำเนินการตรวจสอบ และปรับปรุงให้เหมาะสม แล้วนำไปสร้างเป็นผังอาชีพรากนั้นจึงนำไปเป็นพื้นฐานในการกำหนดสมรรถภาพที่จำเป็น กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาสาระ และส่วนประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตร ร่วมกับการศึกษาข้อมูลอีก 3 ด้านคือ ด้านสภาพทั่วไปและสภาพปัญหาของการทอผ้าไหมมัดหมี่ ด้านความรู้ทักษะ และทัศนคติต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ของประชาชนในชนบท และด้านความต้องการได้รับการฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่

<http://dr-thongsook.com>